บทความวิจัย (Research Article)

การเดินทางของผีเสื้อหลากสี : การวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์

Becoming a Butterfly: A Linguistic and Psychoanalytic Analysis of Character Personality in Young Adult Literature

วาสินี มีเครือเอี่ยม[1*]
Wasinee Meekrua-iam[1*]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* 2) วิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจและตีความวรรณกรรม เรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* ของเมริษา ยอดมณฑป โดยประยุกต์ใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษา 4 กลวิธี ได้แก่ คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยสะท้อนความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และความสัมพันธ์ทางสังคมของตัวละครผ่านถ้อยคำและข้อความ และ 2) บุคลิกภาพของตัวละครมีความสัมพันธ์กับภูมิหลัง ประสบการณ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และส่งผลต่อการทำงานร่วมกันของโครงสร้างบุคลิกภาพ ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกันตามภูมิหลัง ประสบการณ์ชีวิต และบริบทของเหตุการณ์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาเป็นกลไกสำคัญในการประกอบสร้างและถ่ายทอดบุคลิกภาพของตัวละคร ขณะที่แนวคิด

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประเทศไทย
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University Thailand.
*Corresponding author; email: wasinee.m@psru.ac.th
(**Received**: 15 June 2026 ; **Revised:** 24 July 2026; **Accepted:** 2 August 2026)

จิตวิเคราะห์ช่วยอธิบายพลวัตทางจิตที่อยู่เบื้องหลังบุคลิกภาพดังกล่าว อันสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และการสร้างความหมายในวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัย

คำสำคัญ: บุคลิกภาพตัวละคร, กลวิธีทางภาษา, แนวคิดจิตวิเคราะห์, วรรณกรรมเยาวชน, การเดินทางของผีเสื้อหลากสี

Abstract

This research aimed to 1) investigate the linguistic strategies employed in constructing the personalities of characters in the young adult novel Becoming a Butterfly and 2) analyze the characters' personalities through the lens of psychoanalytic theory. The study adopted a humanities-based qualitative research methodology to interpret the novel Becoming a Butterfly by Merisa Yodmonthop. The analysis integrated linguistic strategies with Sigmund Freud's psychoanalytic theory. The findings revealed that 1) the author employed four major linguistic strategies—lexical choice, syntax, pragmatics, and discourse—to construct character personality. These linguistic strategies conveyed the characters' thoughts, emotions, feelings, psychological vulnerability, and social relationships through carefully selected words and textual expressions. 2) The characters' personalities were closely associated with their backgrounds, personal experiences, family relationships, and social pressures, all of which contributed to their psychological vulnerability and influenced the interaction among the Id, Ego, and Superego, with each character exhibiting a relatively dominant structural component depending on personal background and situational context. The findings suggest that linguistic strategies serve as a fundamental mechanism for constructing and representing character personality, while psychoanalytic theory provides a valuable framework for explaining the psychological dynamics underlying such personalities. This study highlights the interrelationship among language, the human psyche, and meaning-making in contemporary young adult literature.

Keywords: characterization, linguistic strategies, psychoanalytic theory, young adult literature, Becoming a Butterfly

บทนำ

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี (Becoming a Butterfly) ของเมริษา ยอดมณฑป ได้รับการยกย่องในฐานะวรรณกรรมเยาวชนคุณภาพรางวัลชนะเลิศการประกวดหนังสือดีเด่นรางวัลเซเว่นบุ๊ค อวอร์ด ครั้งที่ 18 ประจำปี 2564 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2564) เนื้อหาเล่าถึงบุคลิกภาพของบุคคล รวมถึงกระบวนการใช้ศาสตร์ทางจิตวิทยาเพื่อบำบัดผู้มีความซับซ้อนทางบุคลิกภาพในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านเรื่องราวของตัวละครเยาวชน เช่น ความเจ็บป่วย ภูมิหลัง สิ่งแวดล้อม รวมถึงเผชิญประสบการณ์เลวร้ายในช่วงชีวิต ซึ่งผู้ประพันธ์ได้นำประสบการณ์ขณะยังเป็นนักจิตวิทยาฝึกหัดมาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างนวนิยายผ่านตัวละครหลัก เปิดเรื่องด้วย “ลิซ่า” นักจิตวิทยาฝึกหัดเริ่มต้นฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลและได้พบเด็กที่มีภูมิหลัง ปัญหาชีวิต และภาวะทางจิตใจแตกต่างกัน แต่ละตอนดำเนินเรื่องผ่านการทำความเข้าใจโลกภายในของตัวละครแต่ละคน จนนำไปสู่การยอมรับตนเอง การเยียวยาบาดแผลทางใจ และการก้าวผ่านความทุกข์ในตอนจบ สัญลักษณ์ “ผีเสื้อ” จึงมิได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ หากเป็นอุปลักษณ์ของการเติบโตทางจิตใจและการค้นพบคุณค่าของตนเอง ซึ่งสะท้อนประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา บุคลิกภาพ และพัฒนาการทางจิตได้อย่างเด่นชัด

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาพฤติกรรม บุคลิกภาพ และกระบวนการทางจิตของมนุษย์อย่างเป็นระบบ ขณะที่ในมิติของวรรณกรรม ตัวละครที่มีความสมจริงย่อมได้รับการประกอบสร้างให้มีความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมจริง ดังที่ศรีเรือน แก้วกังวาล (2561, น. 299) อธิบายว่า วรรณกรรมและจิตวิทยาบุคลิกภาพเป็นศาสตร์ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ วรรณกรรมช่วยสะท้อนธรรมชาติของมนุษย์ผ่านตัวละคร ขณะที่แนวคิดด้านบุคลิกภาพช่วยอธิบายพฤติกรรมและแรงจูงใจของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ แนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จึงได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวรรณกรรมอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตใต้สำนึก โครงสร้างบุคลิกภาพ (Id, Ego และ Superego) ความวิตกกังวล และกลไกการป้องกันตนเอง ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมและบุคลิกภาพของตัวละคร (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2561, น. 17–31)

จากการศึกษาพบว่ามีงานวิจัยหลายเรื่องที่ประยุกต์ใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์ในการศึกษาตัวละคร เช่น สุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2562) ที่ศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครเอกชายในนวนิยายแปลชุด Fifty Shades โดยอธิบายแรงขับและโครงสร้างบุคลิกภาพตาม

แนวคิดของฟรอยด์ และสุพัตรา ประมาณพล (2561) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในนวนิยาย 2 เรื่อง คือ รักในรอยบาป ของ เงาจันทร์ และการล่มสลายในสถาบันครอบครัวที่ความรักไม่อาจเยียวยา ของ อรุณวดี อรุณมาศ โดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์ใช้สัญลักษณ์และองค์ประกอบของเรื่องเพื่อสะท้อนสภาวะทางจิต ความขัดแย้งภายใน และแรงกดดันที่ตัวละครเผชิญ งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวคิดจิตวิเคราะห์มีศักยภาพในการอธิบายบุคลิกภาพและแรงจูงใจของตัวละครได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดจิตวิเคราะห์จะช่วยอธิบายพลวัตทางจิตและโครงสร้างบุคลิกภาพของตัวละครได้อย่างเป็นระบบ แต่การเข้าถึงโลกภายในของตัวละครในฐานะตัวบทวรรณกรรมจำเป็นต้องอาศัยกลวิธีทางภาษาเป็นสื่อกลางในการประกอบสร้างและถ่ายทอดความหมาย กล่าวคือ บุคลิกภาพ ความคิด อารมณ์ และความขัดแย้งภายในของตัวละครมิได้ปรากฏขึ้นโดยตรง หากได้รับการนำเสนอผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำ โครงสร้างประโยค การใช้ภาษาในบริบท และการสร้างวาทกรรมของผู้ประพันธ์ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แนวคิดด้านกลวิธีทางภาษาได้รับการประยุกต์ใช้ในการศึกษาวรรณกรรมอย่างกว้างขวาง โดยมุ่งอธิบายว่าการเลือกใช้ภาษาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมายและการประกอบสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวบท ไม่ว่าจะเป็นการสร้างตัวละคร การสร้างอัตลักษณ์ การนำเสนอภาพแทน การสร้างมุมมองของผู้เล่าเรื่อง ตลอดจนการถ่ายทอดอุดมการณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Leech & Short, 2007; Simpson, 2004) ทั้งนี้ การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาอาศัยการพิจารณาองค์ประกอบทางภาษาในหลายระดับ ได้แก่ คำศัพท์ (lexis) วากยสัมพันธ์ (syntax) วัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) และวาทกรรม (discourse) เพื่ออธิบายว่าผู้ประพันธ์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายและกำหนดการรับรู้ของผู้อ่านต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ในวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมด้านการศึกษากลวิธีทางภาษา พบว่ามีงานวิจัยที่ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อศึกษาวรรณกรรมในหลากหลายประเด็น เช่น การศึกษาการประกอบสร้างตัวละคร การสร้างอัตลักษณ์ของตัวละคร การสร้างภาพแทนทางสังคม และการวิเคราะห์วาทกรรมในตัวบทวรรณกรรม ซึ่งต่างสะท้อนให้เห็นว่าการเลือกใช้ภาษามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดบุคลิกลักษณะ ความคิด อารมณ์ และบทบาทของตัวละคร โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งอธิบายการใช้ภาษาเพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างตัวละครในเชิงวรรณกรรมเป็นสำคัญ ขณะที่การบูรณาการการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์เพื่ออธิบายการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครยังปรากฏไม่มากนัก โดยเฉพาะงานที่วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ควบคู่กับการอธิบายโครงสร้างบุคลิกภาพ พลวัต

ทางจิต และกลไกการป้องกันตนเองตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ เพื่ออธิบายการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนยังไม่ปรากฏอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ในการวิเคราะห์ตัวละครเยาวชนในนวนิยาย การเดินทางของผีเสื้อหลากสี (Becoming a Butterfly) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์และแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่ออธิบายกระบวนการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ตั้งแต่การพิจารณาภูมิหลัง สภาวะความเปราะบางทางจิตใจ โครงสร้างบุคลิกภาพ ตลอดจนกลไกการป้องกันตนเองของตัวละคร อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจบุคลิกภาพ การแสดงออก และพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจริงได้อย่างลุ่มลึก

การประยุกต์ใช้แนวคิดด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ช่วยเปิดมุมมองเชิงลึกเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ดังที่จันทิมา อังคพณิชกิจ และคณะ (2563, น. 67) ได้อธิบายภาษาและการสื่อสารในบริบทของโรคซึมเศร้า สรุปได้ว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการบ่งชี้บุคลิกภาพ สถานะทางสังคม และอารมณ์ของบุคคล ตลอดจนสามารถใช้เป็นดัชนีสะท้อนสุขภาพจิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพิจารณาลักษณะทางภาษาสามารถดำเนินการได้ทั้งในมิติของคำศัพท์ โครงสร้างประโยค วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม อาทิ วัจนกรรม อุปลักษณ์ และสหบท ด้านคำศัพท์มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความหมายของถ้อยคำที่สะท้อนถึงบุคลิกภาพ โดยเฉพาะคำที่เกี่ยวข้องกับความคิด อารมณ์ และความรู้สึก ส่วนในระดับโครงสร้างประโยคและวัจนปฏิบัติศาสตร์ การพิจารณาอุปลักษณ์ และสหบท ตลอดจนการจัดกลุ่มถ้อยคำที่แสดงอารมณ์ สามารถนำไปสู่การตีความความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการประกอบสร้างบุคลิกภาพได้อย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี
2. เพื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้บูรณาการกรอบแนวคิดกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่ออธิบายบุคลิกภาพของตัวละคร ได้แก่ แนวคิดกลวิธีทางภาษาเป็นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ ซึ่งจันทิมา อังคพณิชกิจ และคณะ (2563) ได้อธิบาย

องค์ประกอบของการวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis) ว่าประกอบด้วยการวิเคราะห์ 1) คำศัพท์ โดยพิจารณาการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงอารมณ์ ความคิด และสภาวะทางจิตใจของตัวละคร 2) วากยสัมพันธ์ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา และการใช้รูปประโยคที่แสดงสภาวะทางอารมณ์และความคิดของตัวละคร 3) วัจนปฏิบัติศาสตร์ ได้แก่ การใช้วัจนกรรมที่จะช่วยให้เห็นเจตนา อารมณ์ และการกระทำทางภาษาของตัวละครที่ประกอบสร้างบุคลิกภาพ และ 4) วาทกรรม ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์และสหบทที่ใช้ศึกษาความหมายเชิงเปรียบเทียบและการเชื่อมโยงกับตัวบทหรือบริบทอื่น ซึ่งร่วมประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในเชิงสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดจิตวิเคราะห์ ผู้วิจัยวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ โดยเฉพาะส่วนโครงสร้างบุคลิกภาพ (Id, Ego, Superego) และกลไกการป้องกันตนเอง ซึ่งศรีเรือน แก้วกังวาล (2561) ได้อธิบายว่า โครงสร้างบุคลิกภาพประกอบด้วยพลัง 3 ประการ ได้แก่ อิด (Id) เป็นพลังงานที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดรวมถึงสัญชาตญาณ การตอบสนองความปรารถนาทางกาย อีโก้ (Ego) เป็นพลังแห่งการรู้และเข้าใจตามข้อเท็จจริงและเหตุผล ซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นพลังที่เกิดจากการเรียนรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับค่านิยม มโนธรรม บุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้งสาม ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้ใช้โครงสร้างบุคลิกภาพเพื่อจำแนกตัวละครออกเป็นประเภทของอิด (Id) อีโก้ (Ego) หรือซูเปอร์อีโก้ (Superego) หากใช้เป็นกรอบในการตีความองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวจากหลักฐานทางภาษาและบริบทของตัวบท หากพลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่นจะเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ ส่วนกลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanisms) มักเป็นกลไกทางจิตใต้สำนึกมากกว่าจิตสำนึกที่เกิดจากภาวะบีบคั้นจิตใจเมื่อมนุษย์ไม่พึงปรารถนา อีโก้ (Ego) จึงแสวงหาวิธีลดภาวะไม่พึงปรารถนาผ่านกลไกการป้องกันตนเอง กลไกการป้องกันตนปรากฏทั้งในคนปกติและผิดปกติเพื่อใช้ผ่อนคลายความหวาดกังวล ความตึงเครียด ความไม่มั่นใจ แต่ความแตกต่างของพฤติกรรมปกติและผิดปกติอยู่ที่ความรุนแรงของการใช้กลไกการป้องกันตนเองว่ามีมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยนำแนวคิดทั้งสองแนวคิดมาเป็นกรอบในการตีความตัวบทวรรณกรรมเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการอธิบายภาวะความเปราะบางทางจิตใจของตัวละครอันส่งผลต่อบุคลิกภาพของตัวละคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจและตีความวรรณกรรม เรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ของเมริษา ยอดมณฑป โดยประยุกต์ใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ นำเสนอผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวบทวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี (Becoming a Butterfly) ของเมริษา ยอดมณฑป พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2563 จัดพิมพ์โดย แมงมุมบุ๊ก ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอประเด็นความซับซ้อนของบุคลิกภาพผ่านตัวละครเยาวชนหลากหลายลักษณะ ทั้งด้านภูมิหลังชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และกระบวนการบำบัดทางจิตวิทยา อีกทั้งยังมีการใช้กลวิธีทางภาษาในระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรมอย่างเด่นชัด ซึ่งเอื้อต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การประกอบสร้างบุคลิกภาพ และแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์

หน่วยวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์ในการวิจัยประกอบด้วยข้อความบรรยาย บทสนทนา ความคิดภายในและเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนลักษณะทางอารมณ์ พฤติกรรม ความคิด ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือสภาวะทางจิตใจของตัวละครเยาวชนจำนวน 12 ตัวละคร ได้แก่ เฮนรี่ เอมี่ อ็อตโต้ ลอร่า ฮิวโก้ เอลิสัน โทมัส แกเรท เจ็มส์ ไบร์ท ทิมโมธี และลิลลี่ โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อความที่ปรากฏลักษณะพฤติกรรม ความคิด หรืออารมณ์ที่สามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) กลวิธานการป้องกันตนเอง (Defense Mechanismss) ตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลและตารางวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้บันทึกและวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) ตารางวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ประกอบด้วยกลวิธีทางคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม และ (2) ตารางวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่อใช้บันทึกหลักฐานทางภาษา เชื่อมโยงกับภูมิหลังของตัวละคร ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ กลไกการ

ป้องกันตนเอง และองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น ก่อนนำข้อมูลมาสังเคราะห์และอภิปรายผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมเรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* อย่างละเอียด จากนั้นคัดเลือกข้อความ บทบรรยาย บทสนทนา และเหตุการณ์ซึ่งเป็นการก่อรูปบุคลิกภาพ (Personality Formation) ของตัวละคร รวมทั้งข้อความที่ปรากฏการใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และประสบการณ์ของตัวละคร แล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์และจิตวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามแนวคิดกลวิธีทางภาษาในการวิเคราะห์การประกอบสร้างและการถ่ายทอดบุคลิกภาพของตัวละครผ่านการใช้ภาษาในระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังชีวิตกับประสบการณ์ของตัวละคร ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ความขัดแย้งภายใน กลไกการป้องกันตนเอง และการทำงานของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) แล้วนำมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่ออธิบายกระบวนการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งนี้ การวิเคราะห์มิได้มุ่งจัดประเภทตัวละครตามโครงสร้างบุคลิกภาพ แต่ใช้หลักฐานทางภาษาในการอธิบายองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* : การวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครเยาวชน จากการวิเคราะห์ตัวบท พบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษา 4 กลวิธี ในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร ดังนี้

1.1 กลวิธีทางคำศัพท์

จากการเลือกใช้คำศัพท์ของผู้ประพันธ์ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษา 2 กลวิธีย่อย คือ

1) การอ้างถึง ผู้ประพันธ์ใช้การอ้างถึง 2 ลักษณะ คือ การอ้างถึงบุคคล โดยตัวละครอ้างถึงตนเอง ได้แก่ *ผม หนู ฉัน* และ*เรา* ซึ่งใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือในไวยากรณ์หน้าที่เชิงระบบ (systemic functional linguistics) จัดเป็นหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ (interpersonal function) ระหว่างตัวละคร รวมถึงใช้บ่งชี้เพศของผู้พูด ซึ่งการใช้คำบ่งชี้ผู้พูดหรือสรรพนามจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่กระทบต่อความรู้สึกของตัวละคร เป็นต้น และตัวละครอ้างถึงบุคคลอื่น เป็นกลุ่มศัพท์ที่ใช้สื่อความสัมพันธ์ทางสังคม (Social processes) ซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่าในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครมีความสัมพันธ์กับผู้ใดบ้าง จากผลการวิเคราะห์พบว่าคำอ้างถึงบุคคลที่พบมากที่สุด คือ คนในครอบครัว เช่น *แม่ พ่อ ยาย พี่ น้อง* นับเป็นบุคคลใกล้ชิดที่สุดและมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก และต่อจิตใจของตัวละครตั้งแต่เด็ก รองลงมา คือ บุคคลรอบข้างที่สนิทไม่มากนัก เป็นกลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์และมีกิจกรรมร่วมกัน *เช่น เพื่อน แพทย์ พยาบาล*เป็นต้น และการอ้างถึงโรคหรืออาการ เป็นการใช้คำศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อโรคหรืออาการที่ประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยตัวละครทั้ง 12 ตัว ต่างมีโรคหรืออาการที่แสดงลักษณะทางบุคลิกภาพที่ต้องได้รับการบำบัด มีการเลือกใช้ศัพท์เฉพาะทางทางการแพทย์เพื่อระบุชื่อโรคเฉพาะโรคอย่างตรงไปตรงมา เช่น *โรคหลายบุคลิก* และ*โรคติกส์* (ภาวะที่กล้ามเนื้อกระตุกหรือเปล่งเสียงซ้ำ ๆ โดยไม่ได้ตั้งใจ) เป็นต้น

2) คำศัพท์ที่แสดงภาวะความเปราะบางทางจิตใจ พบ 2 กลุ่มศัพท์ คือ กลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวกับความคิดและอารมณ์ความรู้สึก และกลุ่มศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำ กลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวกับความคิดและอารมณ์ความรู้สึก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มศัพท์ ได้แก่ กลุ่มศัพท์ที่บอกความคิดและอารมณ์ความรู้สึกทั่วไป เป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิด ใช้แสดงความคิดและความรู้สึกของตัวละครที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของตัวละคร เช่น *คิดว่า นึกถึง เพราะ เกิดจาก อาจจะ ค่อนข้าง คง* เป็นต้น กลุ่มศัพท์ที่บอกอารมณ์พื้นฐาน 6 กลุ่มอารมณ์ เป็นอารมณ์ที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เช่น *ดีใจ สนุกสนาน* จัดอยู่ในกลุ่มอารมณ์พื้นฐาน “สุข” ส่วน *ทุกข์ หดหู่ เบื่อ เจ็บปวด* จัดอยู่ในกลุ่ม “เศร้า” *โกรธ โมโห ตวาด กรีดร้อง เกรี้ยวกราด คำราม* จัดอยู่ในกลุ่มอารมณ์พื้นฐาน “โกรธ” ส่วน *กลัว หวาดวิตก ผวา* จัดอยู่ในกลุ่ม “กลัว” *ตกใจ ประหลาดใจ* จัดให้อยู่ในกลุ่มอารมณ์พื้นฐาน “ประหลาดใจ” ส่วน *รังเกียจ เกลียด ขยะแขยง* จัดให้อยู่ในกลุ่ม “รังเกียจ” เป็นต้น กลุ่มศัพท์ที่แสดงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ เป็นกลุ่มศัพท์ที่แสดงให้เห็นว่าสาเหตุใดถึงทำให้เกิดบุคลิกภาพของตัวละคร จะเกิดกับกริยาแสดงสาเหตุและประโยคกรรม เช่น *ถูก ทำให้* เป็นต้น กลุ่มศัพท์ที่แสดงผลกระทบเชิงอารมณ์ โดยความรู้สึกที่เกิดขึ้นมักส่งผลต่อการ

เกิดแรงจูงใจให้ตัวละครประกอบสร้างบุคลิกภาพบางอย่าง เช่น *ร้องไห้ สะอื้น กำมือทั้งสองแน่น ทำหน้ามุ่ย ปากเม้มแน่น หอบ หายใจแรง แววตาสั่นไหว* และบางคำศัพท์เป็นผลลัพธ์ของอารมณ์ที่เกิดขึ้น *เช่น เหนื่อย ผิดหวัง ไม่พอใจ อับอาย* รวมไปถึงคำศัพท์ที่เป็นการแสดงออกด้านความคิด เช่น *ตัดสินใจ อยากหายไป* เป็นต้น ส่วนกลุ่มศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำ เป็นกลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางชีวภาพ (Biological processes) หรือเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับอาการและสภาพทางร่างกาย เช่น *ผอม* ที่ปรากฏจากเรื่องเด็กชายหัวรถจักรเป็นผลข้างเคียงจากการใช้ยารักษาโรคของโทมัส และคำศัพท์บอกสภาพทางร่างกาย *วิ่งเร็ว* ที่ปรากฏจากเรื่องเด็กชายอัศวินซึ่งแกเรทมักจะถูกเพื่อนรังแกจึงได้ฝึกวิ่งให้สภาพร่างกายปรับเปลี่ยนเป็นวิ่งได้เร็วขึ้นจากเดิมมาก

จากผลการวิเคราะห์โดยภาพรวม พบว่า กลวิธีทางคำศัพท์มิได้ทำหน้าที่เพียงระบุข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการเปิดเผยภูมิหลังชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และแรงจูงใจภายในของตัวละคร การเลือกใช้คำอ้างถึง คำแสดงอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม และอาการทางร่างกาย ล้วนทำหน้าที่เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตเข้ากับการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถรับรู้พัฒนาการทางจิตใจและความซับซ้อนของตัวละครได้อย่างเป็นระบบ

1.2 กลวิธีทางวากยสัมพันธ์

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างประโยคและระบบไวยากรณ์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาษากับสภาวะภายในของตัวละครผ่าน 5 กลวิธีย่อย ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา หรือการกสัมพันธ์ที่ฉายภาพบทบาทของตัวละครทั้งในมิติของการเป็นผู้รับและผู้ถูกกระทำจากปัจจัยทางสังคมการใช้รูปประโยคที่ประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในฐานะ “ผู้รับ” หรือ “ผู้ถูกกระทำ” สะท้อนมุมมองที่ตัวละครมีต่อตนเองและโลกภายนอกได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ตัวละครมิได้ถูกวางให้เป็นผู้ควบคุมการกระทำแต่กลับอยู่ในสถานะของผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของบุคคลอื่นหรือสภาพแวดล้อม ดังข้อความที่ว่า “เฮนรี่เคย*ถูก*พ่อของเขาทำร้ายตอนที่เขายังเด็กมาก ๆ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ประโยคนี้แสดงบทบาทการกแบบผู้รับผลหรือผู้ประสบเหตุอย่างเด่นชัด เป็นต้น และการเป็น “ผู้กระทำ” ด้วยตนเอง ซึ่งตัวละครที่เป็นผู้กระทำจะสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นประธานของคำกริยาแสดงอาการ แสดงอารมณ์ที่มีต่อผู้อื่น ใช้บ่งชี้พฤติกรรมการแสดงอารมณ์ของตัวละครที่มีต่อสภาพแวดล้อม และต่อบุคคลรอบข้าง ดังข้อความที่ว่า “เอมี่*ก้มลงมองพื้น* ในขณะที่เธอ*บิดตัวไปมา*อยู่บนเก้าอี้ราวกับว่าเธอ*พยายามทำตัวของเธอให้ลีบเล็กลง*ที่สุดเท่าที่จะทำได้” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 27) ประโยคนี้แสดงบทบาทการกแบบผู้กระทำกริยาอาการอย่างชัดเจน

2) รูปประโยคปฏิเสธ เป็นกลไกทางภาษาที่ใช้แสดงการปฏิเสธความรู้สึก การต่อต้านความจริง การหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ หรือการป้องกันตนเองทางจิตใจ รวมไปถึงความจำเป็นต้องแบกรับสภาพที่ตัวละครไม่ต้องการหรือไม่ปรารถนา เช่น *ไม่ ไม่ใช่ ไม่ได้* ปรากฏร่วมกับกริยาหลักของประโยค ดังข้อความที่ว่า “*ไม่*เอาหรอก ฉันมีเงินของฉัน แล้วฉันก็รู้ด้วยว่าเงินนี่แม่ให้พี่คนเดียว เพราะพี่สอบได้คะแนนเต็ม*ไม่ใช่*ฉัน” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 77) เป็นกลไกการปฏิเสธที่มิได้มุ่งปฏิเสธเงิน หากแต่เป็นการปฏิเสธสถานการณ์ที่ตอกย้ำความรู้สึกด้อยคุณค่าและความไม่เท่าเทียมในครอบครัว เป็นต้น 3) ประโยคคำถามนามธรรม ใช้เพื่อสะท้อนการมองโลกในเชิงลบ ตัดพ้อ รู้สึกน้อยใจกับชีวิตหรือสถานการณ์ที่เกิดกับตนเอง ความวิตกกังวล ความหวาดกลัว และความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเก็บตัว การต่อต้านผู้อื่น หรือความแปรปรวนทางอารมณ์ของตัวละคร ปรากฏคำแสดงคำถาม เช่น *ทำไม อะไร หรือยัง ใช่ไหม* ร่วมกับรูปประโยค ดังข้อความที่ว่า “คิดว่าผมโอเคมาก*ใช่ไหม*ที่แม่โดนทำร้าย แต่ผมไม่โดนทำร้าย มันไม่โอเคเลย ผมไม่โอเค” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 109) มีลักษณะเป็นคำถามนามธรรมซึ่งผู้พูดมิได้คาดหวังคำตอบ คำถาม “คิดว่าผมโอเคมากใช่ไหม” แฝงนัยของการตัดพ้อว่า ไม่มีผู้ใดเข้าใจความทุกข์ของตน ผู้พูดรู้สึกว่าผู้อื่นประเมินสภาพจิตใจของตนจากเพียงข้อเท็จจริงที่ว่าไม่ได้ถูกทำร้ายโดยละเลยผลกระทบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น จึงสะท้อนความรู้สึกโดดเดี่ยวและไม่ได้รับการเข้าใจจากคนรอบข้าง เป็นต้น 4) การซ้ำ ใช้สื่อแสดงการครุ่นคิดของตัวละคร ถ้อยคำมักสื่อถึงความสับสน การต่อต้าน ความไม่พอใจ ความไม่พึงปรารถนา และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ของตัวละคร การซ้ำมี 2 รูปแบบ คือ การซ้ำคำ และซ้ำวลี ดังข้อความที่ว่า “บางวันผมไม่กล้านอนหลับ *ผมกลัวว่า*ถ้าผมหลับไปจะเกิดอะไรขึ้นกับแม่ พ่ออาจจะทำร้ายเธอ แล้วผมไม่สามารถช่วยเธอได้ทัน *ผมกลัวว่า*แม่จะตาย ยิ่งแม่มาป่วยอีก *ผมกลัวว่า*ทุกวันว่าผมจะไม่ได้อยู่กับแม่จนวินาทีสุดท้ายของเธอ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 117) การซ้ำวลี “ผมกลัวว่า” แสดงให้เห็นว่าความคิดของตัวละครครุ่นคิดวนเวียนอยู่กับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นได้ เป็นต้น 5) การขยายความ ใช้เพื่อเน้น อธิบาย หรือเติมรายละเอียดเกี่ยวกับความคิดและอารมณ์ของตน ใช้สะท้อนภาวะความวิตกกังวล ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ หรือความต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง มักปรากฏเป็นถ้อยคำที่เป็นส่วนขยายของส่วนหลัก อาจเป็นคำวิเศษณ์วลีขยายกริยาหรือขยายประโยค อาจเป็นนามวลีขยายนาม หรืออนุพากย์ขยายในประโยคความซ้อน ดังข้อความที่ว่า “เคยมีประวัติถูกกลั่นแกล้งที่โรงเรียน*อย่างรุนแรง*จนทำให้ต้องย้ายโรงเรียนมาแล้ว*ถึงสามครั้ง*” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 36) ผู้พูดมิได้กล่าวเพียงข้อเท็จจริงว่าเคยถูกกลั่นแกล้ง หากแต่ขยายรายละเอียดด้วยข้อมูล “อย่างรุนแรง” และ “ต้องย้ายโรงเรียนมาแล้วถึงสาม

ครั้ง” เพื่อเพิ่มน้ำหนักเชิงความหมายและอธิบายผลกระทบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อชีวิตของตัวละคร เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ทำหน้าที่จัดระเบียบความหมายผ่านโครงสร้างประโยค เพื่อถ่ายทอดมุมมองของตัวละครที่มีต่อตนเองและโลกภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการวางตัวละครในฐานะผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ การใช้ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถามนามธรรม การซ้ำ และการขยายความ ล้วนมีแบบแผนร่วมในการสะท้อนความขัดแย้งภายใน ความวิตกกังวล ความรู้สึกด้อยคุณค่า และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครอย่างชัดเจน

1.3. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์

ใช้มิติของการวิเคราะห์วัจนกรรม (Speech Acts) และจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าตัวบทมีการจำแนกพฤติกรรมการใช้ภาษาออกเป็นวัจนกรรมทั้งหมด 8 ประเภท โดยปรากฏการใช้กลวิธีทางวัจนกรรมที่สำคัญและเด่นชัด ได้แก่ 1) วัจนกรรมการตัดพ้อ ใช้แสดงเจตนาในลักษณะของการน้อยใจ การกล่าวว่าตนไม่มีใครเข้าใจหรือการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น รวมถึงสะท้อนความรู้สึกโดดเดี่ยว ความกดดันจากครอบครัวหรือสังคม ตลอดจนความหวาดกลัวต่อการถูกปฏิเสธหรือทอดทิ้ง ดังข้อความว่า “เธอไม่ผิดหรอกแมดดี้ *ฉันต่างหากที่ดันซวยเกิดเป็นฝาแฝดกับพี่ที่แสนจะเพอร์เฟ็กต์*” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 74) ข้อความนี้ใช้การลดคุณค่าตนเองร่วมกับการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดสภาวะอารมณ์ของตัวละคร ถ้อยคำ “ดันซวย” และ “พี่ที่แสนจะเพอร์เฟ็กต์” มิได้ทำหน้าที่เพียงบรรยายข้อเท็จจริง แต่เป็นการประเมินคุณค่าตนเองผ่านกรอบความคิดที่ถูกหล่อหลอมจากการเปรียบเทียบในครอบครัวและสังคม ส่งผลให้ตัวละครแสดงความน้อยใจ ความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับการเข้าใจ และการรับรู้ว่าตนอยู่ในสถานะด้อยกว่าผู้อื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นต้น 2) วัจนกรรมการตำหนิ มักจะเกิดขึ้นเมื่อตัวละครตำหนิตัวเองเพื่อแสดงเจตนาของการลดทอนคุณค่าในตนเองและการแสดงความรู้สึกผิดที่เกิดจากความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ดังข้อความว่า “ผมขอโทษ ฟัคคคคค ผมขอโทษ ผมมันแย่ *ผมมันเป็นลูกเฮงซวย พ่อทิ้งแม่ไปเพราะผม เพื่อนที่โรงเรียนเกลียดผมเพราะผม ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม ผมเกลียดตัวเอง* เกลียดที่ ฟัคออฟ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) ข้อความนี้ตัวละครตำหนิตนเองโดยผู้พูดประเมินตนเองในเชิงลบ และกล่าวซ้ำเพื่อสร้างภาพของผู้พูดในฐานะต้นเหตุของปัญหาทั้งหมด การเลือกใช้ถ้อยคำ “ผมมันแย่” “ลูกเฮงซวย” และ “ผมเกลียดตัวเอง” แสดงให้เห็นว่าผู้พูดมิได้ตำหนิการกระทำเฉพาะเหตุการณ์ แต่ปฏิเสธคุณค่าในระดับอัตลักษณ์ของตนเอง ส่วนการซ้ำโครงสร้าง “...เพราะ

ผม” ยังสะท้อนกระบวนการรับรู้ที่เหมารวมความผิดทุกประการเข้าสู่ตนเอง เป็นต้น 3) วัจนกรรมการขอร้อง ซึ่งมีลักษณะอ้อมวอน เรียกร้องความสนใจ หรือแสดงความหวาดกลัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังข้อความว่า “*เอามันออกไปไกล ๆ อย่าเอามาใกล้ฉัน*” เด็กชายตะโกนลั่นห้องบำบัด (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 17) แม้ในระดับรูปภาษาจะใช้ประโยคคำสั่ง ได้แก่ “เอามันออกไปไกล ๆ” และ “อย่าเอามาใกล้ฉัน” แต่ในระดับเจตนาสื่อสารผู้พูดมิได้มุ่งใช้อำนาจเพื่อสั่งการ หากใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อร้องขออย่างเร่งด่วนให้ผู้ฟังกำจัดสิ่งที่ตนรับรู้ว่าเป็นภัยคุกคามออกไป จึงเป็นวัจนกรรมการขอร้องที่ขับเคลื่อนด้วยความหวาดกลัวมากกว่าความต้องการควบคุมผู้อื่น เป็นต้น 4) วัจนกรรมการขอบคุณ แสดงเจตนาของการแสวงหาการยอมรับและการรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงเป็นกลไกในการยืนยันว่าตนยังได้รับความสนใจ ความเอาใจใส่ และคุณค่าจากบุคคลรอบข้าง ดังข้อความว่า “*ขอบคุณนะครับลิซ่า* และผมต้องขอโทษที่ที่ผ่านมาผมไม่ยอมเล่าอะไร” แกเรทบอกนักจิตวิทยาของเขา (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 118) แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเริ่มไว้วางใจผู้ฟังและต้องการรักษาความสัมพันธ์ที่กำลังก่อตัวขึ้น โดยยอมรับทั้งคุณค่าของผู้ฟังและบทบาทของตนในกระบวนการสื่อสาร และเป็นการยืนยันว่าตนยังคงได้รับความสนใจ ความเอาใจใส่ และการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง ซึ่งช่วยฟื้นฟูการรับรู้คุณค่าในตนเองและลดความรู้สึกโดดเดี่ยวที่สะสมมาเป็นเวลานาน เป็นต้น 5) วัจนกรรมการปลอบใจ แสดงเจตนาของการพยายามประคับประคองสภาพจิตใจและลดความเจ็บปวดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง ดังข้อความว่า “ผมรู้สึกดีกับตัวเองมาก ๆ เลยครับ เอาจริง ๆ ผมเคยคิดว่าตัวเองเป็นไอ้ขี้แพ้สมองทึบ แต่ตอนนี้*ผมคงไม่ได้แย่ขนาดนั้นนะ*” เขาหัวเราะออกมา (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 163) ผู้พูดใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง จากเดิมที่เคยนิยามตนด้วยถ้อยคำลดคุณค่าอย่าง “ไอ้ขี้แพ้สมองทึบ” ไปสู่การประเมินตนเองที่สมดุลขึ้นผ่านถ้อยคำ “ผมคงไม่ได้แย่ขนาดนั้นนะ” ข้อความนี้สะท้อนกระบวนการฟื้นฟูคุณค่าในตนเองและการลดความเจ็บปวดทางอารมณ์ผ่านการใช้ภาษาได้อย่างชัดเจน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการปลอบโยนจากผู้อื่นโดยตรง แต่เกิดจากการปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้พูดที่มีต่อตนเองผ่านกระบวนการสื่อสารภายในตัวเอง เป็นต้น 6) วัจนกรรมการแสดงความปรารถนา แสดงเจตนาของการโหยหาความปกติ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการได้รับการยอมรับจากสังคม ดังข้อความว่า “ผมเลือกหนอนผีเสื้อมา เพราะมันตัวเล็กเหมือนผม ผมเกิดมาตัวเล็กและอ่อนแอ ผิวหนังของผมเหี่ยวย่นเหมือนหนอนตัวนี้ ตอนนี้ผมโตขึ้นมากแล้วแต่ผมก็ไม่ชอบตัวเองในตอนนี้ ผม*หวังว่าสักวันหนึ่งผมจะกลายเป็นผีเสื้อแสนสวย*” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 176) ข้อความนี้ใช้อุปลักษณ์ของ “หนอนผีเสื้อ” และ “ผีเสื้อ” เป็นกลวิธีหลักในการถ่ายทอดความขัดแย้งระหว่างการรับรู้ตนเองใน

ปัจจุบันกับอัตลักษณ์ที่ผู้พูดใฝ่ปรารถนา การบรรยายตนเองว่า “ตัวเล็กและอ่อนแอ” “ผิวหนังเหี่ยวย่น” และ “ไม่ชอบตัวเอง” ทำหน้าที่สร้างภาพของตัวตนที่ถูกลดคุณค่า ขณะที่ประโยค “ผมหวังว่าสักวันหนึ่งผมจะกลายเป็นผีเสื้อแสนสวย” มิได้สื่อเพียงความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ หากเป็นการแสดงเจตนาที่โหยหาความปกติ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการได้รับการยอมรับจากสังคมผ่านการเปลี่ยนผ่านของอัตลักษณ์ เป็นต้น 7) วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจ แสดงเจตนาของการระบายความคับข้องใจและการตอบสนองต่อความรู้สึกไม่ได้รับการยอมรับ ดังข้อความว่า “ไม่ หนูอยากหาแม่” เด็กหญิงเริ่มโวยวาย “เดี๋ยวแม่ของหนูก็มาเมื่อเธอคุยกับคุณหมอเสร็จแล้ว” ลิซ่ายืนยันให้เด็กหญิงรอ เด็กหญิงเม้มปากแน่น ก่อนจะร้องกรี๊ดเสียงดังลั่น (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 49) การแสดงความไม่พอใจในข้อความนี้เริ่มต้นจากตัวละครปฏิเสธโดยตรงผ่านคำว่า “ไม่” และการยืนยันความต้องการของตนด้วยข้อความ “หนูอยากหาแม่” ก่อนจะพัฒนาไปสู่การใช้พฤติกรรมอวัจนภาษา ได้แก่ การเม้มปากแน่น และ การร้องกรีดเสียงดัง เมื่อความต้องการดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองในรูปแบบที่ผู้พูดคาดหวัง ลำดับการแสดงออกนี้สะท้อนการเพิ่มระดับของแรงวัจนกรรมจากการสื่อสารด้วยถ้อยคำไปสู่การระบายอารมณ์ผ่านเสียงร้อง ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งการปลดปล่อยความคับข้องใจและการส่งสัญญาณถึงความทุกข์ภายใน มากกว่าการมุ่งต่อต้านบุคคลใดโดยตรง เป็นต้น และ 8) วัจนกรรมการขอโทษ แสดงเจตนาของการลดความขัดแย้งและความหวาดกลัวต่อการสูญเสียความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงสะท้อนความรู้สึกผิด ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ และการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ดังข้อความว่า “แมดดี้ *ฉันขอโทษ ฉันรู้ว่ามันผิดมาก ๆ ที่ฉันเกลียดเธอ* เธอรักฉันและมองเห็นฉันมาตลอด แต่ไม่รู้ตั้งแต่ตอนไหนที่ฉันก็ ไม่ชอบตัวเองมาก ๆ จนอยากหายไป ฉันเคยคิดว่าถ้าฉันตาย คงไม่มีใครสังเกตว่าฉันหายไป” แมดดิสันตกใจกับคำพูดของน้องสาวของเธอเป็นอย่างมาก (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 84) “ฉันขอโทษ” และ “ฉันรู้ว่ามันผิดมาก ๆ” สะท้อนการยอมรับความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของผู้ฟัง ขณะที่การกล่าวว่า “เธอรักฉันและมองเห็นฉันมาตลอด” แสดงให้เห็นว่าการขอโทษมีแรงจูงใจจากความต้องการรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลที่ผู้พูดให้คุณค่า นอกจากนี้ การเชื่อมโยงคำขอโทษกับข้อความ “ฉันไม่ชอบตัวเองมาก ๆ” และ “ถ้าฉันตาย คงไม่มีใครสังเกตว่าฉันหายไป”ข้อความนี้เปิดเผยความรู้สึกผิด การรับรู้คุณค่าในตนเองที่บกพร่อง และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ โดยผู้พูดมิได้ใช้การอธิบายเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิด แต่ใช้เพื่ออธิบายภูมิหลังทางอารมณ์ที่นำไปสู่การกระทำของตน จึงสะท้อนว่าการขอโทษในที่นี้เป็นทั้งการแสวงหาการให้อภัย การรักษาความผูกพัน และการแสวงหาการยอมรับจากบุคคลที่ตนไว้วางใจ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า วัจนกรรมแต่ละประเภทมิได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารข้อมูลหรือความหมายตามถ้อยคำ หากแต่สะท้อนเจตนา ความต้องการทางจิตใจ และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับบุคคลรอบข้าง วัจนกรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่เปิดเผยการรับรู้คุณค่าในตนเอง ความต้องการการยอมรับ ความหวาดกลัวการสูญเสีย และการปรับตัวต่อแรงกดดันทางสังคม ซึ่งล้วนมีบทบาทต่อการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร

1.4. กลวิธีทางวาทกรรม

สำหรับการวิเคราะห์ในระดับวาทกรรม พบกลวิธีทางภาษาที่ทำหน้าที่ประกอบสร้างความหมาย 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ อุปลักษณ์ และสหบท โดยการใช้อุปลักษณ์ (Metaphor) แสดงความรู้สึกอึดอัด ความโดดเดี่ยว ความบอบช้ำทางอารมณ์ และการรับรู้ว่าตนถูกจำกัดหรือแตกสลายภายในจิตใจ นอกจากนี้ การใช้อุปลักษณ์ด้านความมืด ความว่างเปล่า หรือการตกหลุมลึก ยังอาจสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกไร้คุณค่า และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ของตัวละคร ซึ่งสามารถจัดกลุ่มอุปลักษณ์ได้ 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) อุปลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ โดยนำลักษณะ พฤติกรรม หรือสัญชาตญาณของสัตว์มาใช้แทนการอธิบายมนุษย์ เพื่อสะท้อนตัวตน อารมณ์ และการตอบสนองทางจิตใจของบุคคล 2) อุปลักษณ์เกี่ยวกับพื้นที่ปิดหรือโลกส่วนตัว โดยใช้ภาพของสถานที่ที่ปิดกั้น แยกออกจากภายนอก หรือเข้าถึงได้ยาก เพื่อสื่อถึงสภาวะทางจิตใจและความสัมพันธ์กับสังคม 3) อุปลักษณ์เกี่ยวกับเสียง เป็นการใช้คุณลักษณะของเสียงมาแทนการแสดงสภาวะทางอารมณ์และพลังทางจิตใจของบุคคล เพื่อช่วยเผยให้เห็นระดับความรุนแรงของอารมณ์และรูปแบบการสื่อสารกับสังคม 4) อุปลักษณ์เกี่ยวกับบาดแผลและสิ่งสกปรก เป็นการใช้ภาพของความเสียหาย ความปนเปื้อน หรือร่องรอยที่ยากจะลบเลือน มาแทนความทุกข์ ความเจ็บปวด และความบอบช้ำทางจิตใจ สะท้อนการรับรู้ตนเองในเชิงลบและการสะสมอารมณ์ด้านลบภายในใจ 5) อุปลักษณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวรุนแรงหรือควบคุมไม่ได้ เป็นการใช้ภาพของแรงปะทะ ความเร็ว หรือสิ่งที่ยากต่อการหยุดยั้ง เพื่อแทนสภาวะอารมณ์ที่รุนแรงและไม่มั่นคง สะท้อนภาวะความกดดัน การระเบิดอารมณ์ และความยากลำบากในการควบคุมตนเอง 6) อุปลักษณ์เกี่ยวกับการต่อสู้และการคุกคาม เป็นการใช้ภาพของสงคราม การโจมตี หรือสถานการณ์อันตรายมาแทนการรับรู้โลกและความสัมพันธ์ทางสังคม สะท้อนมุมมองที่เห็นว่าสังคมเต็มไปด้วยแรงกดดัน ความหวาดระแวง และความไม่ปลอดภัย 7) อุปลักษณ์เกี่ยวกับความเปราะบาง โดยใช้ภาพของสิ่งที่แตกหักง่าย อ่อนแอ หรือจำเป็นต้องได้รับการดูแล มาแทนสภาวะทางอารมณ์และการรับรู้คุณค่าในตนเอง สะท้อนความไม่มั่นคงทางจิตใจ ความกลัวการสูญเสีย และความต้องการการปกป้องจากผู้อื่น

สำหรับการใช้กลวิธีสหบท (Intertextuality) มีการอ้างถึงนิทาน ข้อมูลจากสื่อเพื่อใช้เป็นพื้นที่อธิบายตัวตนและความรู้สึกของตนเอง การปรากฏของสหบทจึงช่วยเผยให้เห็นอิทธิพลของวาทกรรมสังคม วัฒนธรรม และสื่อที่มีต่อการสร้าง อัตลักษณ์และพฤติกรรมของตัวละคร โดยเฉพาะการรับรู้ว่าตนแตกต่าง ไม่เป็นที่ยอมรับ หรือ ถูกทอดทิ้งจากสังคมรอบตัว เมื่อพิจารณาลักษณะการอ้างอิงสหบทที่ปรากฏในวรรณกรรม สามารถจัดจำแนกได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ สหบทจากนิทานเจ้าหญิง สหบทจากวรรณกรรมและสื่อแนวอวกาศและการเดินทาง สหบทจากการ์ตูนและตำนานอัศวิน สหบทจากนิทานสัตว์ และสหบทจากนิทานเจ้าชาย–เจ้าหญิง โดยสหบทแต่ละกลุ่มเป็นการเชื่อมโยงตัวบทกับเรื่องเล่าหรือสื่อที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของสังคม เพื่อนำภาพแทน คุณลักษณะ และบทบาทของตัวละครมาใช้ประกอบสร้างบุคลิกภาพและสื่อความหมายเชิงจิตวิทยาของตัวละครในวรรณกรรม

โดยสรุป กลวิธีทางวาทกรรมทำหน้าที่เชื่อมโยงประสบการณ์ของตัวละครเข้ากับความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านการใช้อุปลักษณ์และสหบท ส่งผลให้ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ความขัดแย้งภายใน และการรับรู้ตนเองของตัวละครมิได้ถูกนำเสนออย่างตรงไปตรงมา หากได้รับการประกอบสร้างผ่านระบบสัญลักษณ์และเรื่องเล่าที่ผู้อ่านรับรู้ร่วมกัน อันช่วยเสริมสร้างมิติทางจิตวิทยาและความสมจริงของบุคลิกภาพตัวละคร

จากผลการวิเคราะห์ทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม พบว่ากลวิธีทางภาษาแต่ละระดับมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่ล้วนทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร กล่าวคือ กลวิธีทางคำศัพท์ทำหน้าที่เปิดเผยประสบการณ์และภาวะทางจิตใจ กลวิธีทางวากยสัมพันธ์สะท้อนโครงสร้างความคิดและอารมณ์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์เผยให้เห็นเจตนาและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนกลวิธีทางวาทกรรมเชื่อมโยงประสบการณ์ของตัวละครเข้ากับกรอบความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของกลวิธีทั้ง 4 ระดับ สามารถสรุปได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร

กลวิธีทางภาษา	กลวิธีย่อย	ลักษณะการใช้	ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
กลวิธีทางคำศัพท์	การอ้างถึง	อ้างถึงตนเอง (ผม หนู ฉัน เรา) อ้างถึงบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัว เพื่อน แพทย์ พยาบาล และอ้างถึงโรคหรืออาการ	แสดงความสัมพันธ์ทางสังคม บุคคลที่มีอิทธิพลต่อจิตใจ และทำให้เห็นบริบทที่ก่อให้เกิดความภาวะทางบุคลิกภาพ
	คำศัพท์ที่แสดงภาวะความเปราะบางทางจิตใจ	บอกความคิด ความรู้สึก อารมณ์พื้นฐาน สาเหตุของอารมณ์ ผลกระทบทางอารมณ์ และคำเกี่ยวกับอาการทางร่างกาย สภาพร่างกาย และพฤติกรรม	สะท้อนกระบวนการรับรู้ อารมณ์ ความทุกข์ ความขัดแย้งภายในแรงจูงใจที่นำไปสู่ความภาวะความเปราะบางทางจิตใจ รวมถึงแสดงผลกระทบของภาวะทางจิตใจที่ปรากฏออกมาในรูปของอาการทางกายและพฤติกรรม
กลวิธีทางวากยสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา	ตัวละครอยู่ในบทบาทผู้รับ ผู้ถูกกระทำ หรือผู้กระทำ	สะท้อนมุมมองต่อตนเอง ความรู้สึกไร้อำนาจ หรือการตอบสนองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
	ประโยคปฏิเสธ	ใช้ประโยคปฏิเสธ โดยพบคำบอกปฏิเสธ เช่น “ไม่” “ไม่ใช่” และ “ไม่ได้” ปรากฏร่วมกับกริยาหลักของประโยคเพื่อปฏิเสธความจริง ความรู้สึก หรือสะท้อนการป้องกันตนเองของตัวละคร	แสดงการปฏิเสธ ต่อต้านความจริง หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ และการป้องกันตนเองทางจิตใจ
	ประโยคคำถามนามธรรม	ใช้คำแสดงคำถาม เช่น “ทำไม” “อะไร” “หรือยัง” และ “ใช่ไหม” ในประโยคที่มิได้มุ่งแสวงหาคำตอบ	สะท้อนความวิตกกังวล ความรู้สึกโดดเดี่ยว น้อยใจ และการมองโลกในเชิงลบ
	การซ้ำ	ใช้คำหรือกลุ่มคำเดิมซ้ำในประโยค เพื่อเน้นความคิด อารมณ์ และสภาวะทางจิตใจของตัวละคร	สื่อความสับสน ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ความไม่พอใจ และการครุ่นคิดซ้ำ ๆ

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร (ต่อ)

กลวิธีทางภาษา	กลวิธีย่อย	ลักษณะการใช้	ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
	การขยายความ	ใช้คำหรือกลุ่มคำที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในประโยค เช่น คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ และวลีขยาย เพื่อเน้นลักษณะความคิด อารมณ์ หรือสภาวะทางจิตใจของตัวละคร	แสดงความวิตกกังวล ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ และความต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจตนเอง
กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์	วัจนกรรมการตัดพ้อ	กล่าวน้อยใจเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น	สะท้อนความโดดเดี่ยว ความรู้สึกไม่ได้รับความเข้าใจ
	วัจนกรรมการตำหนิ	ลดทอนคุณค่าในตนเอง	สะท้อนความรู้สึกผิดและความไม่มั่นคงทางอารมณ์
	วัจนกรรมการขอร้อง	อ้อนวอน เรียกร้องความสนใจ	สะท้อนความหวาดกลัวและความต้องการการยอมรับ
	วัจนกรรมการขอบคุณ	แสดงความซาบซึ้ง	สะท้อนความต้องการรักษาความสัมพันธ์และได้รับการยอมรับ
	วัจนกรรมการปลอบใจ	ประคับประคองจิตใจตนเอง	แสดงการเยียวยาความเจ็บปวดทางอารมณ์
	วัจนกรรมการแสดงความปรารถนา	แสดงความต้องการและความคาดหวัง	สะท้อนการโหยหาความปกติและการยอมรับจากสังคม
	วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจ	ระบายความคับข้องใจ	สะท้อนความรู้สึกไม่ได้รับการยอมรับ
	วัจนกรรมการขอโทษ	ลดความขัดแย้ง	สะท้อนความกลัวการสูญเสียความสัมพันธ์และความไม่มั่นใจในตนเอง
กลวิธีทางวาทกรรม	อุปลักษณ์	อุปลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ พื้นที่ปิด เสียง บาดแผลและสิ่งสกปรก การเคลื่อนไหวรุนแรง การต่อสู้ และการคุกคาม และความเปราะบาง	ถ่ายทอดความทุกข์ ความโดดเดี่ยว ความหวาด ระแวง ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ และการรับรู้ตนเองในเชิงลบ

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร (ต่อ)

กลวิธีทางภาษา	กลวิธีย่อย	ลักษณะการใช้	ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
	สหบท	เชื่อมโยงตัวบทกับเรื่องเล่าหรือสื่อที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของสังคม เพื่อนำภาพแทน คุณลักษณะและบทบาทของตัวละครมาใช้ประกอบสร้างบุคลิกภาพและสื่อความหมายเชิงจิตวิทยาของตัวละครในวรรณกรรม	แสดงอิทธิพลของวาทกรรมสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างอัตลักษณ์และการรับรู้ตนเองของตัวละคร

2. ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์

การวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้มุ่งจำแนกตัวละครออกเป็นประเภทของอิด (Id) อีโก้ (Ego) หรือซูเปอร์อีโก้ (Superego) หากใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นกรอบในการตีความองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัว ทั้งนี้ เนื่องจากตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ โครงสร้างบุคลิกภาพทั้งสามองค์ประกอบทำงานร่วมกันอยู่เสมอ เพียงแต่ในแต่ละบุคคลหรือแต่ละสถานการณ์อาจมีองค์ประกอบหนึ่งแสดงบทบาทเด่นกว่าองค์ประกอบอื่น ดังนั้น ผลการวิเคราะห์จึงสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นจากหลักฐานทางภาษาและบริบทของตัวบท มิใช่การแบ่งประเภทตัวละครอย่างตายตัว จากการศึกษาการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในนวนิยายเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี จำนวน 12 ตัวละคร อธิบายได้ดังนี้

2.1 ภูมิหลังชีวิตและประสบการณ์ที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี เป็นผลจากประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมที่ตัวละครเผชิญ ซึ่งสามารถจำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อรูปบุคลิกภาพได้ 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ (1) ประสบการณ์จากการถูกกระทำทางสังคมและครอบครัว และ (2) ข้อจำกัดทางร่างกายหรือพัฒนาการของตัวละคร กล่าวคือ

ตัวละครกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากความสัมพันธ์เชิงลบภายในครอบครัวหรือสังคมรอบตัว จนเกิดบาดแผลทางจิตใจและส่งผลต่อการรับรู้ตนเองในระยะยาว เช่น กรณีของเฮนรี่ที่เติบโตท่ามกลางความรุนแรงจากพ่อ ดังข้อความที่ว่า “พ่อของเฮนรี่เมื่อดื่มจนเมาได้ที่จะใช้เฮนรี่เป็นที่ระบายอารมณ์...และฟาดเด็กชายตัวเล็ก ๆ ด้วยเข็มขัดหนังวัวอย่างไร้เหตุผล” (เมริษา

ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้เฮนรี่เติบโตขึ้นพร้อมความหวาดกลัว ความรู้สึกไม่ปลอดภัย และการพยายามปกป้องตนเองผ่านการสร้างตัวตน คือ “มังกร” ขึ้นมาแทนตัวตนเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวมิได้ส่งผลเพียงต่อพฤติกรรมภายนอก แต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างทางจิตใจและการรับรู้ตัวตนของเด็กอย่างลึกซึ้ง ส่วนอ็อตโต้ต้องเผชิญการหย่าร้างของพ่อแม่ การถูกเพื่อนรังแก และการถูกสังคมตีตราจากอาการป่วยของตน จนเกิดความเชื่อว่าตนเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมด ดังข้อความ “พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม...ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม...ผมเกลียดตัวเอง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) ข้อความดังกล่าวสะท้อนการรับเอาความผิดทั้งหมดเข้าสู่ตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์เชิงลบต่อตนเองและกลายเป็นรากฐานของบุคลิกภาพที่เปราะบางทางอารมณ์

ตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งมีปัญหาที่สัมพันธ์กับข้อจำกัดทางร่างกายหรือพัฒนาการ เช่น ฮิวโก้ ซึ่งเป็นออทิสติก โทมัสซึ่งมีภาวะสมาธิสั้น และไบร์ทซึ่งมีภาวะบกพร่องทางการอ่าน แม้ว่าภาวะทางจิตใจเหล่านี้มิได้เกิดจากการถูกกระทำทางสังคมโดยตรง แต่กลับส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการรับรู้คุณค่าของตนเอง เช่น ฮิวโก้มักหลีกเลี่ยงการสบตาและตอบสนองต่อการสัมผัสด้วยการกรีดร้อง เขามีข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการเข้าสังคม “ฮิวโก้ดูจะไม่สนใจคนแปลกหน้าสองคนในห้องตรวจเลยแม้แต่น้อย เขายังคงส่งเสียงคล้ายกับภาษาต่างดาวพร้อมกับกระพือมือของเขาต่อไป” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 60) แสดงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป และส่งผลให้การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นไปอย่างยากลำบาก ขณะที่ตัวละครไบร์ท “เพียงแค่นึกถึงการอ่าน ท้องของเขาก็ขมวดเป็นเกลียวเหงื่อไหลซึมไปทั้งตัว ไบร์ทอยากจะหนีไปหลบภัยที่อื่นเสียเหลือเกิน เพราะสงครามได้เกิดขึ้นตลอดเวลาบนหน้าหนังสือของเขา ตัวอักษรต่างตีกันจนยุ่งเหยิงทุกครั้งที่เขาเริ่มอ่านมัน” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 148) การเปรียบเทียบ “สงครามบนหน้าหนังสือ” แสดงให้เห็นถึงความสับสน ความกดดัน และความทุกข์ทางจิตใจที่เกิดจากข้อจำกัดด้านการเรียนรู้ของตัวละคร

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอภูมิหลังชีวิตของตัวละครในฐานะปัจจัยที่ก่อรูปบุคลิกภาพ โดยประสบการณ์ในอดีตทั้งจากครอบครัว สังคม และเงื่อนไขทางร่างกาย ล้วนส่งผลต่อการรับรู้ตนเอง อารมณ์ และพฤติกรรมของตัวละคร อันเป็นจุดเริ่มต้นของภาวะความเปราะบางทางจิตใจที่ปรากฏในลำดับต่อมา ความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น และความยากลำบากในการปรับตัวทางสังคม ซึ่งล้วนส่งผลต่อบุคลิกภาพของตัวละครในระยะยาว

2.2 ภาวะความเปราะบางทางจิตใจและความขัดแย้งภายใน

ช่วงชีวิตและประสบการณ์ที่ตัวละครต้องเผชิญ ส่งผลให้เกิดภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ซึ่งปรากฏในรูปของความรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ ความรู้สึกด้อยค่า ความกลัวการสูญเสีย และความกลัวการถูกปฏิเสธจากสังคม ภาวะดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งภายในจิตใจระหว่างความต้องการได้รับความรัก ความเข้าใจ และการยอมรับ กับประสบการณ์ที่ทำให้ตัวละครรู้สึกว่าตนขาดคุณค่าหรือไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง

ตัวละครจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางทางจิตใจอันเกิดจากประสบการณ์ด้านลบในอดีต เช่น อ็อตโต้ ซึ่งต้องเผชิญกับการหย่าร้างของบิดามารดา การถูกเพื่อนกลั่นแกล้ง และการถูกสังคมตีตราจากอาการป่วยของตนเอง จนเกิดความเชื่อว่าตนเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดในชีวิต ดังข้อความที่ว่า “ผมขอโทษ... ผมมันแย่ ผมมันเป็นลูกเฮงซวย พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม เพื่อนที่โรงเรียนเกลียดผมเพราะผม ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม ผมเกลียดตัวเอง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) สะท้อนการรับเอาความผิดทั้งหมดเข้าสู่ตนเอง จนเกิดความรู้สึกผิดและการตำหนิตนเองอย่างรุนแรง ความเปราะบางทางจิตใจของอ็อตโต้เกิดจากการตีความประสบการณ์ชีวิตในเชิงลบและการมองตนเองเป็นต้นเหตุของปัญหาอยู่เสมอ ตัวละครเอมี่สะท้อนภาวะความเปราะบางทางจิตใจจากความวิตกกังวลทางสังคม แม้ภายในจิตใจจะต้องการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่กลับไม่สามารถสื่อสารกับคนแปลกหน้าได้ตามปกติ เด็กหญิงจึงเลือกสื่อสารผ่านภาพวาดแทนการใช้ภาษาพูด โดยเฉพาะภาพปลาโลมาซึ่งปรากฏซ้ำอยู่ตลอดเรื่อง พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนความขัดแย้งระหว่างความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กับความกลัวการเผชิญสถานการณ์ทางสังคม ความเงียบของเอมี่จึงมิใช่การปฏิเสธการสื่อสาร แต่เป็นผลจากความเปราะบางทางจิตใจที่ทำให้ไม่สามารถแสดงออกผ่านภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ขณะที่เอลิสันสะท้อนความเปราะบางทางจิตใจที่เกิดจากการรับรู้ว่าตนไม่ได้รับความรักและการยอมรับจากมารดาเทียบเท่าพี่สาวฝาแฝด จนเกิดความรู้สึกน้อยใจและต้องการได้รับความสนใจ ดังข้อความที่ว่า “หนูทำไปเพราะหนูอยากให้แม่มองหนูบ้าง หนูโกรธแม่ที่ไม่ว่าหนูจะทำดีแค่ไหนก็ไม่มีวันดีพอ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 83) บทสนทนาสะท้อนความขัดแย้งระหว่างความต้องการได้รับความรักจากมารดากับความรู้สึกผิดหวังและโกรธเคืองที่ไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวัง ส่งผลให้เด็กหญิงเกิดความรู้สึกด้อยค่าและพยายามแสวงหาการยอมรับผ่านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในส่วนเรื่องราวของเฮนรี่ เป็นตัวอย่างของตัวละครที่มีภาวะความเปราะบางทางจิตใจจากประสบการณ์การถูกใช้ความรุนแรงในครอบครัว ความทรงจำเกี่ยวกับการถูกทำร้ายยังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจ ดังที่เด็กชายกล่าวว่า “ผมไม่ชอบคนที่ใช้เสียงดังกับผม ไม่ชอบเข็มขัด กลิ่นเครื่องหนัง และกลิ่นของเบียร์” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ความหวาดกลัว

ต่อสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในอดีตสะท้อนให้เห็นว่าบาดแผลทางจิตใจยังคงส่งอิทธิพลต่อการรับรู้และการตอบสนองทางอารมณ์ของตัวละคร แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาวะความเปราะบางทางจิตใจเป็นผลจากการสะสมประสบการณ์ชีวิตที่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์และการรับรู้คุณค่าของตนเอง ภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจระหว่างความต้องการพื้นฐานของมนุษย์กับข้อจำกัดที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีต จนกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การปรับตัว และการก่อรูปบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเรื่องนี้

2.3 กลไกการป้องกันตนเองในการรับมือกับความวิตกกังวล

เมื่อตัวละครเผชิญภาวะความเปราะบางทางจิตใจและความขัดแย้งภายใน อีโก้จะพัฒนากลไกการป้องกันตนเองขึ้นเพื่อบรรเทาความวิตกกังวลและรักษาสมดุลทางจิตใจ กลไกดังกล่าวปรากฏในหลากหลายรูปแบบตามลักษณะของประสบการณ์ชีวิตและปัญหาที่ตัวละครเผชิญ เช่น การเก็บกดและหลีกเลี่ยงความทรงจำอันเจ็บปวด การถดถอยทางพฤติกรรม การแสดงออกแทนความรู้สึก และการหันความก้าวร้าวกลับมาสู่ตนเอง ทั้งนี้กลไกการป้องกันตนเองไม่ได้ช่วยขจัดปัญหาที่เป็นต้นเหตุ แต่ก็ช่วยให้ตัวละครสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางความทุกข์ทางอารมณ์ได้ในระดับหนึ่ง

ตัวละครกลุ่มแรกใช้การเก็บกดและหลีกเลี่ยงความทรงจำอันกระทบกระเทือนจิตใจเป็นกลไกสำคัญในการปกป้องตนเอง เฮนรี่ซึ่งเติบโตภายใต้ความรุนแรงของบิดาไม่สามารถเผชิญหน้ากับความหวาดกลัวและความเจ็บปวดจากอดีตได้โดยตรง จึงสร้างตัวตน “มังกร” ขึ้นมาเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ ดังที่เฮนรี่อธิบายว่า “มังกรคืออีกคนในตัวผม เขาชอบออกมาเวลาผมกลัว โกรธ หรือมีบางอย่างทำให้ผมนึกถึงสิ่งที่ผมไม่ชอบ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ตัวตน “มังกร” ทำหน้าที่รองรับอารมณ์ที่เฮนรี่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง และช่วยลดความวิตกกังวลที่เกิดจากความทรงจำอันเจ็บปวดในอดีต ขณะที่เอมี่เลือกใช้การหลีกเลี่ยงการสื่อสารด้วยภาษาพูดเมื่อต้องเผชิญคนแปลกหน้า แม้ภายในจิตใจจะต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็ตาม เด็กหญิงจึงหันไปใช้ภาพวาดเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแทน ดังข้อความที่ว่า “ปลาโลมาเป็นสัตว์ที่สามารถสื่อสารกันด้วยวิธีพิเศษของมันได้” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 29) การวาดภาพปลาโลมาจึงเป็นทั้งพื้นที่ปลอดภัยและช่องทางในการถ่ายทอดความรู้สึกที่ไม่สามารถสื่อสารผ่านคำพูดได้โดยตรง

ตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งใช้การถดถอยทางพฤติกรรม (regression) เพื่อรับมือกับความคับข้องใจและแรงกดดันทางอารมณ์ ลอร่าและโทมัสมักแสดงพฤติกรรมร้องไห้ กรีดร้อง หรือ

อาละวาดเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ผู้ประพันธ์บรรยายโทมัสว่า “โทมัสเหมือนขบวนรถไฟที่ไม่มีเบรก เขาจึงหยุดตัวเองไม่ได้” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 98) พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนการย้อนกลับไปใช้รูปแบบการตอบสนองทางอารมณ์ที่ยังไม่พัฒนาเต็มที่ เพื่อหลีกหนีจากความเครียดและความคับข้องใจที่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยเหตุผล

นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวละครใช้การแสดงออกแทนความรู้สึก เพื่อระบายความทุกข์ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ เอลิสันซึ่งรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักและการยอมรับจากแม่เท่ากับพี่สาวฝาแฝด แสดงออกผ่านพฤติกรรมการขโมยแหวนสีรุ้ง โดยยอมรับว่า “หนูทำไปเพราะหนูอยากให้แม่มองหนูบ้าง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 83) การกระทำดังกล่าวเป็นการเรียกร้องความสนใจและความรักจากบุคคลสำคัญในชีวิต ตัวละครทิมโมธี เด็กชายที่มีใจเป็นหญิงต้องเผชิญการสูญเสียแม่และความรู้สึกถูกทอดทิ้งจากพ่อ เขาใช้การเงียบเมื่อต้องเข้าสังคม เนื่องจากไม่ไว้ใจและต่อต้านบุคคลรอบข้าง พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนความพยายามระบายความเศร้า ความโกรธ และความคับข้องใจที่ไม่สามารถอธิบายออกมาเป็นคำพูดได้โดยตรง ขณะที่อ็อตโต้สะท้อนกลไกการหันความก้าวร้าวกลับมาสู่ตนเองอย่างชัดเจน เด็กชายเผชิญการหย่าร้างของบิดามารดา การถูกกลั่นแกล้ง และการถูกตีตราจากสังคม จนเชื่อว่าตนเป็นสาเหตุของปัญหาทั้งหมด ดังข้อความที่ว่า “พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม เพื่อนที่โรงเรียนเกลียดผมเพราะผม ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม ผมเกลียดตัวเอง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) สะท้อนว่าความโกรธและความคับข้องใจที่ควรมุ่งไปยังบุคคลหรือสถานการณ์ภายนอก กลับถูกเปลี่ยนเป็นการตำหนิและลงโทษตนเอง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกผิดและการลดทอนคุณค่าในตนเองอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยพบกลไกการป้องกันตนเองของตัวละครเมื่อเผชิญกับความวิตกกังวล 7 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเก็บกด (Repression) 2) การทดแทน (Displacement) 3) การถดถอย (Regression) 4) การชะงักของพัฒนาการ (Fixation) 5) การแสดงปฏิกิริยาแกล้งทำ (Reaction Formation) 6) การเลียนแบบ/การรับมาเป็นของตน (Identification) และ 7) การซัดทอดความผิด/การโทษตนเอง (Projection/Self-directed projection) กลไกการป้องกันตนเองปรากฏเมื่อตัวละครพยายามปกป้องตนเองจากความวิตกกังวลจากประสบการณ์เดิม และความขัดแย้งภายในจิตใจ กลไกเหล่านี้ช่วยบรรเทาความทุกข์ทางอารมณ์ของตัวละครได้ในระดับหนึ่ง แต่ส่งผลต่อกระบวนการคิด การรับรู้ และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์บางประการที่ค่อย ๆ ฝังตัวเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตัวละครในระยะยาว อันนำไปสู่พลวัตระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อบุคลิกภาพของตัวละคร

2.4 พลวัตระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) กับบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของตัวละครทั้ง 12 ตัวในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี มิได้เกิดจากลักษณะนิสัยที่ติดตัวมาแต่กำเนิด หากเกิดจากพลวัตของการทำงานร่วมกันระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะบุคลิกภาพและการแสดงออกทางพฤติกรรมแตกต่างกัน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์มิได้มุ่งจำแนกตัวละครตามโครงสร้างบุคลิกภาพอย่างตายตัว หากแต่สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวแตกต่างกัน โดยสามารถสังเคราะห์ลักษณะเด่นของการทำงานของโครงสร้างบุคลิกภาพได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่น (2) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ชีวิต (3) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่น และ (4) ตัวละครที่สะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความสมดุล

1) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ ลอร่าและโทมัส ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือการตอบสนองต่อแรงขับ ความต้องการ และอารมณ์ของตนเองอย่างฉับพลัน โดยยังไม่สามารถควบคุมหรือยับยั้งพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ลอร่ามักแสดงพฤติกรรมร้องไห้ กรีดร้อง หรืออาละวาดเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ อันเป็นผลจากการเลี้ยงดูแบบปกป้องและตามใจมากเกินไป ทำให้อีโก้ (Ego) ยังไม่ได้รับการฝึกฝนให้เผชิญกับความผิดหวังหรือข้อจำกัดของโลกภายนอก ส่วนโทมัสมีพฤติกรรมหุนหันพลันแล่นและยากต่อการควบคุมตนเอง โดยผู้ประพันธ์เปรียบว่าเขา “เหมือนขบวนรถไฟที่ไม่มีเบรก” ภาพเปรียบดังกล่าวสะท้อนแรงขับของอิดที่เคลื่อนไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยที่อีโก้ (Ego) ยังไม่สามารถทำหน้าที่ควบคุมทิศทางของพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลิกภาพของตัวละครกลุ่มนี้จึงสะท้อนการทำงานของอิดตามหลักแห่งความพึงพอใจ ซึ่งมุ่งตอบสนองความต้องการโดยทันที

2) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ เฮนรี่ เอลิสัน ทิมโมธี และไบร์ท ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือการเผชิญประสบการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางจิตใจและภาพลักษณ์แห่งตน ส่งผลให้อีโก้ไม่สามารถประสานแรงขับภายในกับความเป็นจริงภายนอกได้อย่างมั่นคง เฮนรี่เติบโตภายใต้ความรุนแรงจากบิดา จนสร้างตัวตน “มังกร” ขึ้นมาเพื่อปกป้องตนเองจากความหวาดกลัวและบาดแผลทางจิตใจ เอลิสันรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักและการยอมรับจากมารดาเทียบเท่าพี่สาวฝาแฝด จึงแสดงออกผ่าน

พฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ ทิมโมธีเผชิญความสูญเสียและความรู้สึกถูกทอดทิ้ง จนแสดงพฤติกรรมต่อต้านและก้าวร้าว ส่วนไบร์ทต้องเผชิญความรู้สึกด้อยค่าจากภาวะบกพร่องทางการอ่าน ทำให้กิจกรรมการอ่านกลายเป็นพื้นที่แห่งความวิตกกังวลและความอับอาย ตัวละครกลุ่มนี้จึงสะท้อนอีโก้ (Ego) ที่ต้องรับภาระหนักจากบาดแผลทางจิตใจและแรงกดดันทางสังคม ทำให้ต้องอาศัยกลไกการป้องกันตนเองเพื่อประคับประคองความมั่นคงภายใน

3) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ อ็อตโต้ เจ็มส์ แกเรท และลิลลี่ ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือการยึดถือความรับผิดชอบ หน้าที่ หรือความคาดหวังของบุคคลรอบข้างอย่างรุนแรง จนเกิดความรู้สึกผิดและการตำหนิตนเองอยู่เสมอ อ็อตโต้เชื่อว่าตนเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า “พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม... ผมเกลียดตัวเอง” ความคิดดังกล่าวสะท้อนซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่ลงโทษตนเองอย่างเข้มงวดเกินวัย แกเรทแบกรับบทบาทผู้ปกป้องมารดาและรับภาระทางอารมณ์เกินกว่าวัยของตน เจ็มส์มีแนวโน้มโทษตนเองต่อความล้มเหลวหรือความแตกร้าวของครอบครัว ส่วนลิลลี่กดทับความเศร้าและความเจ็บปวดไว้ภายใน เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของการเป็นเด็กที่เข้มแข็งหรือ “ไม่เป็นไร” บุคลิกภาพของตัวละครกลุ่มนี้จึงสะท้อนการทำงานของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่เข้มงวดจนก่อให้เกิดความวิตกกังวลเชิงศีลธรรม ความรู้สึกผิด และการลดทอนคุณค่าในตนเองอย่างต่อเนื่อง

4) ตัวละครที่สะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความสมดุล ได้แก่ เอมี่และฮิวโก้ ตัวละครทั้งสองมีข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการเข้าสังคม แต่ไม่ได้ถูกครอบงำด้วยแรงขับของอิด (Id) หรือความรู้สึกผิดของซูเปอร์อีโก้ (Superego) อย่างรุนแรง หากแต่สะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ที่กำลังแสวงหาวิธีประสานระหว่างโลกภายในกับความเป็นจริงภายนอก เอมี่ไม่สามารถพูดกับคนแปลกหน้าได้ แต่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกผ่านภาพวาดและสัญลักษณ์ปลาโลมา ซึ่งเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสารของเธอ ส่วนฮิวโก้มีโลกภายในที่ผูกพันกับอวกาศ ดวงดาว และยานอวกาศ ซึ่งช่วยจัดระเบียบความคิดและลดความวิตกกังวลจากโลกสังคมที่ซับซ้อน เมื่อได้รับการยอมรับและกระบวนการบำบัดที่เคารพพื้นที่ภายในของตน ตัวละครทั้งสองจึงสามารถค่อย ๆ พัฒนาอีโก้ (Ego) ให้เข้มแข็งขึ้น และสร้างสมดุลระหว่างความต้องการภายในกับโลกภายนอกได้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ในภาพรวม พบว่าตัวละครแต่ละตัวสะท้อนการทำงานร่วมกันของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยมีองค์ประกอบของโครงสร้าง

บุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เป็น 4 ลักษณะ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละคร

องค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น	**ตัวละคร**	**ลักษณะเด่น**	**กลไกการป้องกันตนเอง**	**การแสดงออก**
องค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่น	ลอร่า, โทมัส	ตอบสนองต่อแรงขับและอารมณ์ทันที ควบคุมตนเองได้จำกัด	การถดถอย, การชะงักงัน	พฤติกรรมเรียกร้องความสนใจและขาดความยับยั้งชั่งใจ
องค์ประกอบของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ชีวิต	เฮนรี่, ไบร์ท, ทิม โมธี, เอลิสัน	มีบาดแผลทางจิตใจ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์	การเก็บกด, การแสดงพฤติกรรมตรงข้าม	พฤติกรรมแยกตัวจากสังคมและซ่อนเร้นบาดแผลในใจ
องค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่น	อ็อตโต้, เจ็มส์, แกเรท, ลิลลี่	รู้สึกผิดง่าย แบกรับความคาดหวังและภาระทางอารมณ์	การชดทอดความผิด, การเบี่ยงเบนอารมณ์	พฤติกรรมยึดติดความสมบูรณ์แบบและโทษตนเองรุนแรง
การทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความสมดุล	เอมี่, ฮิวโก้	ค่อย ๆ ปรับตัวและสร้างสมดุลระหว่างโลกภายในกับโลกภายนอก	การชะงักงันผ่านสัญลักษณ์	พฤติกรรมรักสันโดษและยึดมั่นในโลกจินตนาการส่วนตัว

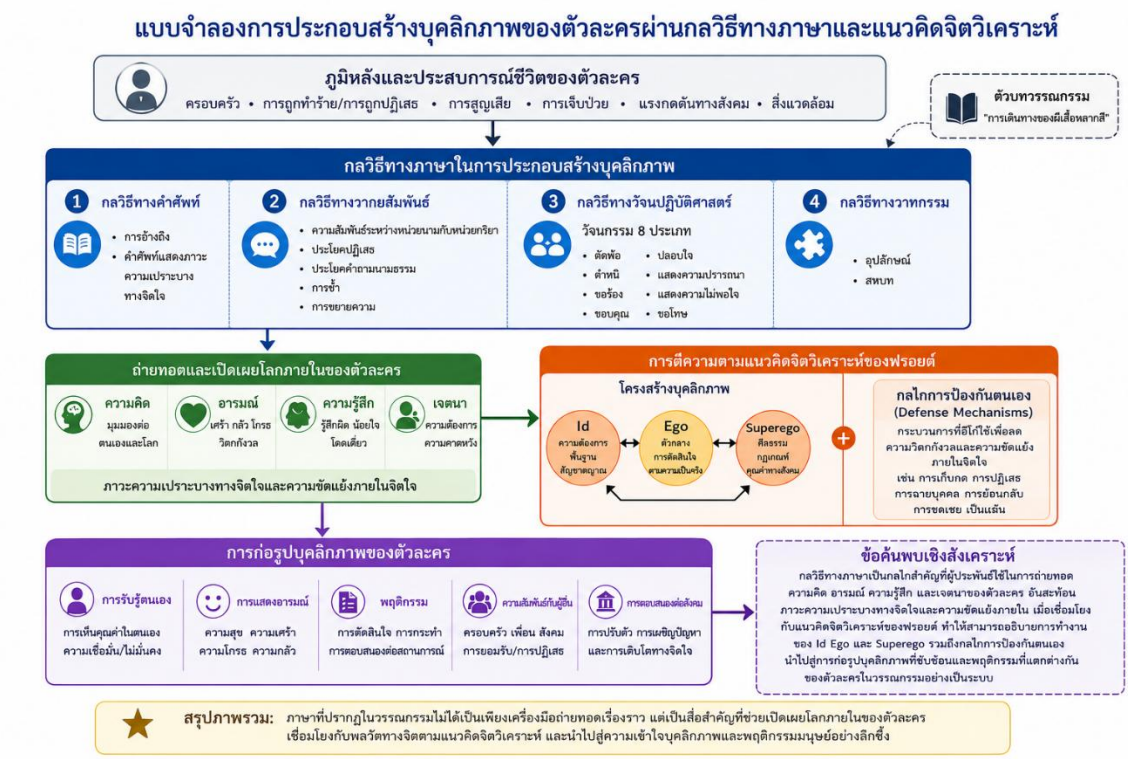
จะเห็นได้ว่าตัวละครทั้ง 12 ตัว มีบุคลิกภาพที่เกิดจากพลวัตของการทำงานร่วมกันระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) อย่างไรก็ตาม ตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกันตามภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล และบริบทของเหตุการณ์ กล่าวคือ ตัวละครบางตัวสะท้อนองค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่นจากแรงขับภายใน บางตัวสะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากบาดแผลทางจิตใจ บางตัวสะท้อนองค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่นผ่าน

ความรู้สึกผิดและการแบกรับความคาดหวังของผู้อื่น ขณะที่บางตัวสะท้อนการพัฒนาของอีโก้ (Ego) ไปสู่ความสมดุลทางจิตใจ ผลการศึกษาจึงชี้ให้เห็นว่าแม้บทประพันธ์จะนำเสนอตัวบทมุ่งเน้นไปที่การบำบัดตัวละครเยาวชนที่มีปัญหาบุคลิกภาพ (เนื่องจากท้ายบทของการนำเสนอตัวละครแต่ละตัว ทั้ง 12 ตัว ผู้ประพันธ์แสดงข้อมูลทางการแพทย์ในการวินิจฉัย บำบัด และรักษาตัวละคร) แต่ผู้ประพันธ์ก็ไม่ได้นำเสนอเพียงบุคลิกภาพของตัวละครเท่านั้น แต่นำเสนอให้เห็นกระบวนการก่อรูปบุคลิกภาพของเยาวชนที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ กลไกการป้องกันตนเอง และการทำงานของโครงสร้างจิตใจตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ โดยมีองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกันในตัวละครแต่ละตัว

จากผลการศึกษาทั้งด้านกลวิธีทางภาษาและการวิเคราะห์ตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ พบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอบุคลิกภาพของตัวละครโดยใช้กลวิธีทางคำศัพท์ กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ และกลวิธีทางวาทกรรม เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ ความเปราะบางทางจิตใจ ความขัดแย้งภายใน และกระบวนการปรับตัวของตัวละคร ภาษาที่ปรากฏในตัวบทนอกจากสื่อสารเนื้อเรื่องแล้วยังทำหน้าที่เปิดเผยโลกภายในของตัวละคร ทั้งในมิติของความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการรับรู้ตนเอง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ พบว่า ภาวะความเปราะบางทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคม ส่งผลต่อการทำงานของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกัน จนนำไปสู่การใช้กลไกการป้องกันตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรับมือกับความวิตกกังวลและความขัดแย้งภายใน ผู้ประพันธ์เลือกใช้กลวิธีทางภาษาเป็นกลไกสำคัญในการทำให้พลวัตทางจิตดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมผ่านถ้อยคำ บทสนทนา รูปประโยค วัจนกรรม และอุปลักษณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงและเข้าใจพัฒนาการทางบุคลิกภาพของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง

ดังนั้น บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี จึงเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิต ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และพลวัตทางจิตตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ ซึ่งถูกประกอบสร้างและถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์มิได้มุ่งจำแนกตัวละครตามองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพหากแต่ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่ออธิบายองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวจากหลักฐานทางภาษาและบริบทของตัวบท อันสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และการสร้างความหมายในวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยได้อย่างเด่นชัด เพื่อให้เห็น

ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบทั้งหมดในภาพรวม ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ข้อค้นพบของการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 แบบจำลองการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์

จากภาพ 1 แสดงแบบจำลองการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ โดยสังเคราะห์ข้อค้นพบของการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษา 4 ระดับ ได้แก่ คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เจตนา และความขัดแย้งภายในของตัวละคร ซึ่งสัมพันธ์กับภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล และภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ก่อนนำไปตีความตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ซึ่งอธิบายว่าบุคลิกภาพเกิดจากการทำงานร่วมกันของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น แตกต่างกันตามบริบทของชีวิตและ

เหตุการณ์ อันนำไปสู่การอธิบายการก่อรูปบุคลิกภาพ การแสดงออกทางอารมณ์ พฤติกรรม และความสัมพันธ์กับผู้อื่นของตัวละครอย่างเป็นองค์รวม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร มี 4 กลวิธี ได้แก่ (1) กลวิธีทางคำศัพท์ ประกอบด้วยการอ้างถึงและการใช้คำศัพท์ที่แสดงภาวะความเปราะบางทางจิตใจ (2) กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา การใช้ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถามเชิงนามธรรม การซ้ำ และการขยายความ (3) กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ประกอบด้วยวัจนกรรมตัดพ้อ ตำหนิ ขอร้อง ขอบคุณ ปลอบใจ แสดงความปรารถนา แสดงความไม่พอใจ และขอโทษ และ (4) กลวิธีทางวาทกรรม ประกอบด้วยการใช้อุปลักษณ์และสหบท ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความขัดแย้งภายใน และประสบการณ์ทางจิตใจของตัวละครอย่างลุ่มลึก ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาในวรรณกรรมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารเนื้อเรื่อง หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมายและสร้างตัวตน (Identity construction) ของตัวละครผ่านการเลือกใช้รูปภาษาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2561) ที่เสนอว่า กลวิธีทางภาษาเป็นกระบวนการเลือกใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดเจตนา ความคิด และมุมมองของผู้ส่งสาร โดยรูปภาษาที่แตกต่างกันสามารถสร้างการรับรู้ต่อบุคคลหรือปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงแตกต่างกันได้

ระดับคำศัพท์ การปรากฏของคำอ้างถึงตนเอง บุคคลในครอบครัว แพทย์ พยาบาล ตลอดจนคำที่เกี่ยวข้องกับอาการทางจิตเวช แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์สร้างบุคลิกภาพผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของตัวละคร มากกว่าการนำเสนอภาวะความเปราะบางทางจิตใจของตัวละครในฐานะคุณลักษณะส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว ประเด็นนี้สะท้อนแนวคิดวาทกรรมศึกษาที่มองว่าอัตลักษณ์ของบุคคลมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่ถูกประกอบสร้างผ่านปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสถาบันทางสังคม (Fairclough, 2003) ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่าบุคคลใกล้ชิดโดยเฉพาะครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการรับรู้คุณค่าในตนเองของตัวละคร นอกจากนี้การใช้คำศัพท์ที่แสดงความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และผลกระทบทางอารมณ์อย่างต่อเนื่องยังแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มุ่งเน้นการนำเสนอโลกภายในของตัวละครมากกว่าเหตุการณ์ภายนอก โดยเฉพาะความรู้สึกโดดเดี่ยว การถูกปฏิเสธ และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับการสำรวจอัตลักษณ์และสภาวะ

ทางจิตใจของวัยรุ่น (Nikolajeva, 2014) ผลการศึกษาครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมเยาวชนมิได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนปัญหาการเติบโตของวัยรุ่น หากใช้ภาษาเป็นกลไกในการทำให้ผู้อ่านเข้าถึงกระบวนการรับรู้ตนเอง ความเปราะบางทางอารมณ์ และการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจของตัวละคร จึงช่วยขยายมิติของการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนจากการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหรือพัฒนาการวัยรุ่น ไปสู่การอธิบายกระบวนการประกอบสร้างบุคลิกภาพผ่านภาษา

สำหรับกลวิธีทางวากยสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบการใช้ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถามเชิงนามธรรม การซ้ำ และการขยายความ ซึ่งไม่ได้มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่สะท้อนความขัดแย้งทางความคิดและอารมณ์ของตัวละครด้วย โดยเฉพาะการใช้ประโยคปฏิเสธที่สะท้อนการต่อต้านหรือไม่ยอมรับความจริงบางประการ และการใช้คำถามเชิงนามธรรมที่แสดงภาวะสับสนในตัวตน สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างประโยคสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกระบวนการรับรู้โลกภายในของตัวละครได้

ด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าวัจนกรรมประเภทตัดพ้อ ตำหนิ ขอโทษ ขอร้อง และแสดงความไม่พอใจ ปรากฏอย่างโดดเด่นในตัวบท ผลดังกล่าวสะท้อนว่าบุคลิกภาพถูกสร้างผ่านการกระทำทางภาษา (speech acts) ที่เผยให้เห็นความต้องการการยอมรับความรู้สึกไร้คุณค่า และความเปราะบางทางอารมณ์ของตัวละคร สอดคล้องกับแนวคิดของ Searle (1979) ที่มองว่าวัจนกรรมมิได้เพียงบอกเล่าความจริง แต่เป็นการกระทำที่สะท้อนเจตนาและสภาวะทางจิตใจของผู้พูด ส่วนในระดับวาทกรรม การใช้อุปลักษณ์และสหบทถือเป็นกลวิธีที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยอุปลักษณ์ถูกใช้เพื่อแทนความรู้สึกเปราะบาง ความโดดเดี่ยว และการแสวงหาพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ ขณะที่สหบทจากนิทาน เจ้าหญิง อัศวิน อวกาศและการเดินทาง ถูกนำมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตของตัวละครเพื่ออธิบายตัวตนและความรู้สึกของตนเอง ประเด็นนี้สะท้อนแนวคิดของ Lakoff และ Johnson (1980) ที่เสนอว่าอุปลักษณ์มิใช่เพียงศิลปะทางภาษา แต่เป็นกลไกทางความคิดที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจประสบการณ์นามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาในทุกระดับทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยไม่ได้เป็นเพียงการบรรยายลักษณะอาการ แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงโลกภายใน ความทุกข์ และความซับซ้อนทางจิตใจของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ผลการศึกษาครั้งนี้ช่วยขยายองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรมศึกษา โดยแสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษาแต่ละระดับมิได้ทำหน้าที่แยกขาดจากกัน หากทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างโลกภายในและบุคลิกภาพของตัวละครอย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบดังกล่าวช่วยเติมเต็มงานศึกษาที่มักวิเคราะห์

กลวิธีทางภาษาในฐานะเครื่องมือสร้างความหมายของตัวบท โดยชี้ให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษายังสามารถใช้เป็นหลักฐานในการตีความพลวัตทางจิตและการก่อรูปบุคลิกภาพของตัวละครผ่านกรอบแนวคิดจิตวิเคราะห์ได้อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างภาษาศาสตร์ วรรณกรรม และจิตวิทยาวรรณกรรมเข้าด้วยกัน

ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภากร พาป้อ (2569) ซึ่งศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง Becoming a Butterfly: การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ในประเด็นกลวิธีการตั้งชื่อตอนและการสะท้อนปัญหาสังคมยุคดิจิทัล โดยพบว่า ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษาในระดับชื่อเรื่องและสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือชี้นำการตีความ ควบคู่กับการสะท้อนภาวะทางอารมณ์จิตใจ และบริบททางสังคมของตัวละคร ตลอดจนทำให้ผู้อ่านเข้าถึงปัญหาสุขภาพจิต ความโดดเดี่ยว การถูกกลั่นแกล้ง และวิกฤตอัตลักษณ์ของเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นระบบ (ประภากร พาป้อ, 2569) ผลการศึกษาดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ว่า การประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครมิได้เกิดจากการบรรยายลักษณะนิสัยโดยตรง หากเกิดจากการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในหลายระดับที่ทำงานร่วมกัน ทั้งระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ วาทกรรม ตลอดจนองค์ประกอบทางวรรณศิลป์อื่น ๆ ซึ่งร่วมสร้างความหมายเกี่ยวกับโลกภายในของตัวละครและเชื่อมโยงบุคลิกภาพเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถตีความพลวัตทางจิตและพัฒนาการของตัวละครได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น

2. บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะความเปราะบางทางจิตใจและนำไปสู่บุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ภูมิหลังชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของตัวละคร โดยเฉพาะประสบการณ์การสูญเสีย การถูกทอดทิ้ง การขาดความรักความเข้าใจจากครอบครัว และการถูกกดดันจากสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกด้อยค่า ความวิตกกังวล และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2562) ที่พบว่าบุคลิกภาพของตัวละครมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภูมิหลังและประสบการณ์ในอดีต โดยกระบวนการหล่อหลอมจากครอบครัวและสภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของตัวละคร

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าเมื่อตัวละครเผชิญกับความขัดแย้งและความวิตกกังวล กลไกการป้องกันตนเองถูกนำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเก็บกด การหลีกเลี่ยง การถดถอย การแสดงออกแทนความรู้สึก และการโทษตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรรณวดี พลายอินทร์ และคณะ (2564) ที่ศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องวันเกิดของเค้าโมง

พบว่าปัญหาครอบครัวและแรงกดดันทางอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวละครใช้กลไกการป้องกันตนเองเพื่อรับมือกับความคับข้องใจและความทุกข์ทางจิตใจ ตัวละครมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไปตามลักษณะการทำงานของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ตัวละครบางกลุ่มถูกขับเคลื่อนด้วยแรงปรารถนาและอารมณ์ ขณะที่บางกลุ่มถูกครอบงำด้วยความรู้สึกผิดและความคาดหวังทางสังคม ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งสามารถพัฒนาอีโก้ (Ego) ให้เกิดความสมดุลมากขึ้นเมื่อได้รับการยอมรับและความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยด้านจิตวิเคราะห์ของสุพัตรา ประมาณพล (2561) ที่ศึกษาพฤติกรรมตัวละครในนวนิยายไทย และงานวิจัยของปรีดา เกื้อก่ออ่อน และภูมิศักดิ์ อินตา (2567) เรื่องการศึกษาพฤติกรรมของตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องศีรษะมารโดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจ และการแสดงออกของตัวละครล้วนสัมพันธ์กับโครงสร้างบุคลิกภาพ ความวิตกกังวล และกลไกการป้องกันตนเองตามแนวคิดของฟรอยด์ จึงกล่าวได้ว่าการตีความตัวบทวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์ชี้ให้เห็นกระบวนการก่อรูปบุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างแสดงให้เห็นสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิต ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ กลไกการป้องกันตนเอง และพลวัตทางจิตที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันทำให้ตัวละครมีความสมจริงและมีมิติทางจิตวิทยาอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตัวละครในวรรณกรรมที่มองว่าบุคลิกภาพเป็นผลจากการหล่อหลอมของปัจจัยทางสังคมและจิตใจมากกว่าคุณลักษณะที่ติดตัวมาโดยกำเนิด

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนสามารถขยายพรมแดนจากการวิเคราะห์พฤติกรรมหรือบทบาทของตัวละคร ไปสู่การทำความเข้าใจโลกภายในและลักษณะบุคลิกภาพผ่านการบูรณาการแนวคิดทางภาษาศาสตร์และจิตวิเคราะห์ ซึ่งค้นพบว่าภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารเนื้อเรื่อง หากยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ประสบการณ์ชีวิต ความเปราะบางทางจิตใจ และพลวัตภายในจิตใจของตัวละครปรากฏเป็นรูปธรรม การวิจัยจึงช่วยเปิดมุมมองในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และวรรณกรรม ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาตัวละครและวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยในมิติที่ลุ่มลึกและรอบด้านยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษาและพลวัตทางจิตตามแนวคิดจิตวิเคราะห์มีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชน ดังนั้น ครูผู้สอนภาษาศาสตร์ วรรณกรรม หรือผู้สนใจวรรณกรรมเยาวชน สามารถนำแนวทางการวิเคราะห์

ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาตัวละคร เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการก่อรูปบุคลิกภาพของตัวละครได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้กลวิธีทางภาษาและการนำเสนอพลวัตทางจิตของตัวละครในบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรบูรณาการแนวคิดทางภาษาศาสตร์ร่วมกับแนวคิดทางจิตวิทยาหรือทฤษฎีวรรณกรรมอื่น ๆ เช่น ทฤษฎีอัตลักษณ์ ทฤษฎีบาดแผลทางจิตใจ (Trauma Theory) หรือจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อขยายมิติการศึกษาตัวละครให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาบทบาทของกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์และวรรณกรรมศึกษาที่หลากหลายและลุ่มลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันทิมา อังคพณิชกิจ, อธิชาติ โรจนะหัสดิน, และทรงพล อินทเศียร. (2563). *ภาษา การสื่อสาร และโรคซึมเศร้า.* อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ประภากร พาป้อ. (2569). การศึกษากลวิธีการตั้งชื่อตอนและการสะท้อนปัญหาสังคมยุคดิจิทัลผ่านลักษณะและพฤติกรรมตัวละครเด็กในวรรณกรรมเยาวชน “Becoming a Butterfly: การเดินทางของผีเสื้อหลากสี”. *วารสารวิจัยทางจิตวิทยา การศึกษาและสังคมศาสตร์,* 22(1), 28–42. https://so18.tci-thaijo.org/index.php/JPESS/article/view/1454

ปรีดา เกื้อก่ออ่อน, และภูมิศักดิ์ อินตา. (2567). การศึกษาพฤติกรรมของตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง ศิรษะมาร โดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ การศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ครั้งที่ 8*. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

เมริษา ยอดมณฑป. (2563). *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี*. แมงมุม คัลเจอร์.

พรรณวดี พลายอินทร์, มาโนช ดินลานสกูล, และปริยากรณ์ ชูแก้ว. (2564). การศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องวันเกิดของเค้าโมง. *วารสารดอกแก้วปริทัศน์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 1*(1), 29–41. https://www.human.nu.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/DK-11-pp.-29-40.pdf

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2561). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ*. หมอชาวบ้าน.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2564). *รายงานผลการประกวดหนังสือดีเด่นรางวัลเซเว่นบุ๊ค อวอร์ด ครั้งที่ 18.* สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สุพัตรา ประมาณพล. (2561). พฤติกรรมตัวละครในนวนิยาย: การศึกษาเชิงจิตวิเคราะห์. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561* (น. 197–206). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และกาญจนา วิชญาปกรณ์. (2562). การศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครเอกชายในนวนิยายแปลชุดฟิฟตี้เชดส์ของ อี. แอล. เจมส์ โดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 14*(2), 53–74. https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/jla/article/download/1085/837/

Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

Leech, G., & Short, M. (2007). *Style in fiction: A linguistic introduction to English fictional prose* (2nd ed.). Pearson Longman.

Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning: Cognitive approaches to children's literature*. Benjamins.

Searle, J. R. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge University Press.

Simpson, P. (2004). *Stylistics: A resource book for students.* Routledge.